det i strid med forbudet mod forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, jfr. traktatens artikel 7, hvis medlemsstaten af en anden medlemsstats borgere, der lovligt har taget ophold i medlemsstaten, for denne undervisning opkræver en supplerende studieafgift, som ikke opkræves af statens egne borgere.

3. Selv om en tjenestemand ved Fællesskaberne, som normalt skal tage bopæl på tjenestestedet, i medfør af artikel 13, stk. 2, i protokollen vedrørende De europæiske Fællesskaber og immuniteter fritages for national beskatning af løn, vederlag og honorarer, som han modtager fra Fællesskaberne, betaler han til gengæld i medfør af artikel 13, stk. 1, skat til Fællesskaberne af sin løn, sit vederlag og sine honorarer. Modtagerlandet har som medlem af Fællesskaberne indirekte fordel heraf. Den omstændighed, at en tjenestemand ikke af sin løn betaler skat til statskassen, udgør derfor ikke en gyldig begrundelse for at behandle tjenestemanden og hans familie anderledes end vandrende arbejdstagere, hvis indtægter beskattes i bopælslandet.

I sag 152/82

angående en anmodning, som Juge de paix, Bruxelles, fjerde distrikt, i medfør af EØF-traktatens artikel 177 har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag

SANDRO FORCHERI OG MARISA MARINO, GIFT FORCHERI, Linkebeek,

mod

1. BELGIEN, ved ministeren for undervisning og fransk kultur,

og

2. ASBL INSTITUT SUPÉRIEUR DE SCIENCES HUMAINES APPLIQUÉES — ÉCOLE OUVRIÈRE SUPÉRIEURE, Anderlecht,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af traktatens artikeler 7 og 48, Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467) og artiklerne 12 og 13 i protokollen vedrørende De europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter,

har

DOMSTOLEN (fjerde afdeling)

sammensat af afdelingsformanden A. O'Keeffe, dommerne P. Pescatore, G. Bosco, T. Koopmans og K. Bahlmann,

generaladvokat: S. Rozès
justitssekretær: P. Heim

afsagt følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb samt de indlæg, der er indgivet i medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen, kan sammenfattes således:

I — Faktiske omstændigheder og skriftveksling

Marisa Forcheri, som er italiensk statsborger, er gift med en tjenestemand ved Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, som gør tjeneste i Bruxelles. Hun har gennemgået en treårig uddannelse ved Institut supérieur de sciences humaines appliquées de Bruxelles, som bl.a. uddanner socialrådgivere. Marisa Forcheri blev i forbindelse med tilmeldingen ved skoleårets begyndelse 1979/1980 og 1980/1981 afkrævet en tillægsafgift, den såkaldte »studieafgift for udenlandske studerende«.

Siden skoleårets begyndelse i 1976 er studieafgiften for udenlandske studerende i Belgien som hovedregel blevet opkrævet af studerende, som ikke er belgiske statsborgere, og hvis forældre ikke er bosat i Belgien. Hjemlen hertil findes i finanslovens overslag over undervisningsministeriets indtægter og udgifter.

De nærmere regler for opkrævning af studieafgiften for udenlandske studerende i forbindelse med undervisningen ved højere læreanstalter — som ovennævnte Institut supérieur de sciences humaines appliquées de Bruxelles — fastsættes ved undervisningsministerielle cirkulærer. Ifølge cirkulære af 8. juni 1978, som var i kraft på tidspunktet for de i nærværende sag omhandlede faktiske omstændigheder, skulle studieafgiften for udenlandske studerende ikke opkræves af belgiske, luxembourgske og franske studerende; franske studerende var dog kun fritaget for at betale afgiften under visse betingelser (således navnlig studerende fra grænselandet). Fritaget fra studieafgiften var endvidere navnlig børn af udenlandske arbejdstagere bosat i Belgien og børn af udenlandske tjene-

stemænd beskæftiget i Belgien samt studerende, hvis ægtefælle var bosat i Belgien, havde lønnet beskæftigelse dér og betalte skat til den belgiske stat. Ægtefæller til tjenestemænd ved De europæiske Fællesskaber bosat i Belgien blev senere, ved cirkulære af 12. maj 1981, pålagt samme studieafgifter som belgiske studenter.

Studieafgiften for udenlandske studerende beløb sig i skoleåret 1979/1980 ved Ecole ouvrière supérieure til 19 995 BFR ud over 6 000 BFR, som opkræves i studieafgift af samtlige studerende. Studieafgiften beløb sig i 1980/1981 til 21 723 BFR. Da man ved Institut supèrieur de sciences humaines appliquées i begyndelsen af skoleåret 1979/1980 og 1980/1981 fandt, at Marisa Forcheri ikke hørte til den gruppe studerende, som i medfør af de gældende cirkulærer var fritaget fra studieafgiften for udenlandske studerende, blev hun afkrævet den pågældende studieafgift.

Som svar på Sandro Forcheri's forespørgsel præciserede undervisningsministeriet ved skrivelse af 7. maj 1980, at Marisa Forcheri ikke kunne »fritages for at betale studieafgiften for udenlandske studerende, selv om hun er gift med en tjenestemand ved De europæiske Fællesskaber, idet der udelukkende kan bevilges fritagelse, hvis den studerendes ægtefælle har lønnet beskæftigelse og betaler skat til den belgiske stat, hvilket ikke er tilfældet for tjenestemænd ved De europæiske Fællesskaber«.

Sandro og Marisa Forcheri anlagde herefter sag mod Belgien og Institut supérieur de sciences humaines appliquées ved Juge de paix, Bruxelles, 4. distrikt, med påstand om, at opkrævningen af studieafgiften for udenlandske studerende hos Marisa Forcheri blev kendt ulovlig, og at de uretmæssigt opkrævede beløb derfor skulle tilbagebetales. Juge de paix, Bruxelles, 4. distrikt, har ved dom af 11. december 1981 udsat sagen og i medfør af traktatens artikel 177 forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

1. Er det i overensstemmelse med fællesskabsretten — navnlig under hensyn dels til forbudet mod forskelsbehandling mellem borgerne i Fællesskabets medlemsstater, som bl.a. er fastslået i EØF-traktatens artikel 7 og, for så vidt angår arbejdskraftens frie bevægelighed, i EØF-traktatens artikler 48 og 49, dels til artikel 12 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 312/76 af 9. februar 1976, dels endelig til artikel 12 i protokollen vedrørende De europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter — at der i Belgien opkræves en studieafgift for udenlandske studerende — som ikke skal betales af belgiske og luxembourgske studerende — af studerende, som er gift med tjenestemænd ved De europæiske Fællesskaber, og som er statsborgere i en af medlemsstaterne og bosat i Belgien, fordi deres ægtefælle er bosat dér som følge af ansættelsen ved en af Fællesskabernes institutioner?

2. Er det i strid med artikel 13, stk. 2, i protokollen vedrørende De europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter, at de pågældende studerende ikke fritages for at betale studieafgiften for udenlandske studerende, fordi deres ægtefælle som tjenestemand ved De europæiske Fællesskaber ikke betaler skat til den belgiske stat?

Det bemærkes, at artikel 12 i Rådets forordning nr. 1612/68 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet lyder således: »Såfremt en statsborger i en medlemsstat er eller har været beskæftiget på en anden medlemsstats område, har hans børn, hvis de er bosat på denne medlemsstats område, adgang til almindelig undervisning, lærlingeuddannelse og faglig uddannelse på samme vilkår som statsborgere i denne stat«.

Forelæggelsesdommen er registreret på Domstolens justitskontor den 14. maj 1981.

I medfør af artikel 20 i protokollen vedrørende statutten for EØF-Domstolen er der indgivet skriftlige indlæg den 23. juli 1982 af Kommissionen for De europæiske Fællesskaber ved Claire Durand, Kommissionens juridiske tjeneste, som befuldmægtiget, den 30. juli 1982 af Sandro og Marisa Forcheri ved advokat Edmond Lebrun, Bruxelles, og den 25. august 1982 af Den italienske Republik ved Avvocatura generale dello Stato, repræsenteret af Oscar Fiumara.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse. I henhold til procesreglementets artikel 95, stk. 1 og 2, har Domstolen ved kendelse af 13. oktober 1982 besluttet at henvise sagen til fjerde afdeling efter at have konstateret, at ingen medlemsstat eller EF-institution har forlangt, at sagen skal afgøres af den samlede Domstol.

II — Skriftlige indlæg for Domstolen

1. Sandro og Marisa Forcheri's indlæg

Sagsøgerne i hovedsagen har anført, at det er i strid med EF-retten, at der i Belgien opkræves en studieafgift for udenlandske studerende, som ikke skal betales af belgiske og luxembourgske studerende, af studerende, der som Marisa Forcheri er gift med tjenestemænd ved De europæiske Fællesskaber, og som er statsborger i en af medlemsstaterne og bosat i Belgien, fordi deres ægtefælle er bosat dér som følge af ansættelsen ved Fællesskaberne. Opkrævningen af studieafgiften er nemlig bl.a. i strid med det forbud mod forskelsbehandling mellem statsborgerne i medlemsstaterne, som bl.a. er fastslået i EØF-traktatens artikel 7 og, for så vidt angår arbejdskraftens frie bevægelighed, i EØF-traktatens artikler 48 og 49 og i artikel 12 i Rådets forordning nr. 1612/68.

Sagsøgerne henviser til, at arbejdskraftens frie bevægelighed, som udgør en side af forbudet mod forskelsbehandling, ifølge præamblen til ovennævnte forordning forudsætter, at hindringer, der står i vejen for arbejdskraftens frie bevægelighed, skal fjernes, »især med henblik på at arbejdstageren kan samles med sin

familie i modtagerlandet og betingelserne for denne families integration i modtagerlandets miljø«. Studieafgiften for udenlandske studerende er til hinder for arbejdstagerfamiliens integration i Belgien, når den pågældende arbejdstager er statsborger i en af Fællesskabets medlemsstater og bosat i Belgien. Dette gælder så meget mere, når studieafgiften opkræves af studerende, som er gift med tjenestemænd ved Fællesskaberne, som ifølge tjenestemandsvedtægten skal tage bopæl på tjenestestedet eller i en sådan afstand herfra, at de ikke hindres i udførelsen af deres arbejde.

Artikel 12 i forordning nr. 1612/68 omhandler udelukkende børn af statsborgere i en medlemsstat, men ifølge sagsøgerne er der ingen tvivl om, at bestemmelsens anvendelsesområde efter sit indhold må udvides til at omfatte samtlige uddannelsessøgende medlemmer af arbejdstagerens familie, herunder arbejdstagerens ægtefælle, idet formålet hermed er den vandrende arbejdstagers families integration i modtagerlandet i medfør af det grundlæggende princip om forbud mod forskelsbehandling mellem medlemsstaternes borgere. Domstolen har i øvrigt allerede fortolket bestemmelsen bredt (sag 9/74, Casagrande, Sml. 1974, s. 773, og sag 32/75, Cristini, Sml. 1975, s. 1085). Yderligere fremgår det af en rapport fra uddannelsesudvalget, som Rådet godkendte den 27. juni 1980, at hvis der skal betales undervisningsgebyrer i en medlemsstat, skal studerende fra de øvrige fællesskabsstater ikke betale højere gebyrer end dem, der gælder for indenlandske studerende (jfr. Kommissionens svar på skriftlig forespørgsel nr. 1248/80 [1] af Seal, EFT C 316 af 3. 12. 1980).

Sagsøgerne bemærker herudover, at den anfægtede opkrævning ligeledes er i strid med bestemmelsen i artikel 12 i protokollen vedrørende De europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter, og at luxembourgske studerende er fritaget fra studieafgiften for udenlandske studerende til trods for forbudet i EF-retten mod forskelsbehandling mellem de forskellige medlemsstaters borgere.

Sagsøgerne anfører subsidiært, at det afslag på fritagelse fra studieafgiften, som blev givet, fordi Sandro Forcheri som tjenestemand ved De europæiske Fællesskaber ikke betaler skat til den belgiske stat, er i strid med artikel 13, stk. 2, i protokollen vedrørende De europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter. Ifølge bestemmelsen fritages tjenestemændene og de øvrige ansatte for national beskatning af løn, vederlag og honorarer, som de modtager fra Fællesskaberne. Følgelig er det i strid med bestemmelsen at fratage personer, som er gift med tjenestemænd ved De europæiske Fællesskaber, fordele, blot fordi de pågældende tjenestemænd ikke betaler national skat af deres løn.

2. Den italienske regerings indlæg

Ifølge den italienske regering kan der ikke være tvivl om, at artikel 12 i forordning nr. 1612/68 ligeledes finder anvendelse på arbejdstagerens ægtefælle. Således statuerede Domstolen i sag 76/72, Michel S. (Sml. 1973, s. 457), at bestemmelsens anvendelsesområde ligeledes omfatter uddannelsesfaciliteter for handicappede, selv om bestemmelsen ikke udtrykkeligt omhandler handicappede, idet den ikke udtømmende nævner alle muligheder. Ifølge regeringen skal

1 — Skal være: 1246/80. O.a.

artiklen fortolkes bredt i lyset af de betragtninger, som ligger til grund for forordningen, herunder navnlig nødvendigheden af at sikre »betingelserne for denne families integration i modtagerlandets miljø«, jfr. forordningens femte betragtning.

Selv om Rådet under udarbejdelsen af den pågældende forordning sandsynligvis ikke tog EF-tjenestemandens forhold i betragtning, mener den italienske regering, at samme principper og samme bestemmelser i forordningen finder anvendelse på tjenestemænd og ansatte ved Fællesskaberne, navnlig når det drejer sig om medlemsstaternes borgere. Disse tjenestemænd og ansatte har således lønnet beskæftigelse på en medlemsstats område i medfør af EF-regler, der som sådan gælder umiddelbart på den pågældende medlemsstats område. Det må i øvrigt afvises, at EF-tjenestemænd kan stilles ringere end andre arbejdstagere, som er statsborgere i en af Fællesskabernes medlemsstater. Kravet om ligebehandling af borgerne — som direkte følger af grundsætningen i traktatens artikel 7, og som endog er uafhængigt af og går ud over forordning nr. 1612/68's anvendelsesområde — er en logisk og nødvendig forudsætning for protokollen vedrørende De europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter, som følgelig for De europæiske Fællesskabers tjenestemænd og øvrige ansatte (i protokollens artikler 12 ff.) udelukkende fastsætter visse regler for at styrke de pågældendes uafhængighed og bevægelighed samt regulere enkelte særlige aspekter ved de pågældende tjenestemænds og ansattes forhold.

Den tvivl, som kommer til udtryk i den nationale rets andet spørgsmål, forekommer uforståelig. På grund af forholdet mellem Fællesskaberne og de nationale retsordener samt reglerne om Fællesskabernes egne indtægter må det udelukkes, at tjenestemænd ved Fællesskaberne diskrimineres, blot fordi de er fritaget for national beskatning. Da man for at undgå dobbelt beskatning måtte vælge mellem national beskatning og fællesskabsskat, faldt valget på den anden mulighed for bedre at sikre EF-tjenestemændenes uafhængighed.

3. Kommissionens indlæg

Kommissionen har indledningsvis bemærket, at Kommissionen den 22. september 1978 (KOM(78) 468 endel.) forelagde Rådet en række forslag med henblik på at sikre den frie adgang til universiteter og højere læreanstalter for studerende fra andre medlemsstater, herunder et forslag vedrørende talmæssig adgangsbegrænsning. Med hensyn til spørgsmålets økonomiske aspekter lyder forslaget som følger:

»Hvor der i en medlemsstat skal betales studiegebyrer, må gebyrerne fra studerende fra andre medlemsstater ikke være højere end dem, der gælder for den pågældende stats egne studerende«.

Rådet godkendte ved afgørelse af 27. juni 1980 Kommissionens forslag, men tog imidlertid forbehold med hensyn til lighedsgrundsætningen, for så vidt angår de økonomiske aspekter, idet det anerkendtes, at en medlemsstat, såfremt talmæssig adgangsbegrænsning eller andre faktorer forårsager en væsentlig uligevægt i strømmen af studerende, kan træffe passende foranstaltninger for at holde denne adgangsbegrænsnings virkning på tilstrømningen af udenlandske

studerende inden for rimelige grænser. Ifølge Kommissionen kan dette forbehold ikke fortolkes således, at der kan træffes generelle foranstaltninger, hvorved der for alle undervisningsområder fastsættes højere studieafgifter for studerende fra andre medlemsstater end for statens egne studerende. Tværtimod må denne undtagelsesbestemmelse forstås således, at den udelukkende finder anvendelse, når der rent faktisk er indtruffet en uligevægt og antallet af den pågældende medlemsstats studiepladser er utilstrækkeligt. Selv om Kommissionen ikke mener, at denne afgørelse ved Domstolen kan tillægges direkte virkning, hvorpå Fællesskabets borgere kan støtte ret, mener Kommissionen imidlertid ikke, at det kan anerkendes, at medlemsstaterne påberåber sig en sådan afgørelse som begrundelse for ikke at overholde de forpligtelser, som påhviler den i henhold til traktaten eller den afledte ret.

Kommissionen anfører, at betingelserne for familiens integration i modtagerlandets miljø ikke alene indebærer, at arbejdstagerens børn — som udtrykkeligt fastsat i artikel 12 i forordning nr. 1612/68 — men også ægtefællen, når familien samles, har adgang til faglige uddannelser eller efteruddannelseskurser. Fastsættes der i en anden medlemsstat særlige betingelser for ægtefællens adgang til at følge undervisningen, kan man således med lethed forestille sig, at arbejdstageren afstår fra at lade sig ansætte i en anden medlemsstat eller beslutter sig for at opsige stillingen for at vende tilbage til hjemlandet. Sådanne adgangsbetingelser kan følgelig udgøre en hindring for arbejdstagerens bevægelighed, hvis der herved udøves forskelsbehandling.

Med hensyn til det første spørgsmål anfører Kommissionen, at Marisa Forcheri's retsstilling må ses i sammenhæng med de regler, som gælder dels for EF-tjenestemanden selv, dels for familien, og som først og fremmest følger af protokollen vedrørende privilegier og immuniteter. Kommissionen henviser til, at tjenestemanden ifølge tjenestemandsvedtægtens artikel 20 »... skal tage bopæl på tjenestestedet eller i en sådan afstand fra dette, at han ikke hindres i udførelsen af sit arbejde«.

Artikel 12, litra b), i protokollen vedrørende privilegier og immuniteter bestemmer følgende: »Fællesskabernes tjenestemænd og øvrige ansatte skal, uanset deres nationalitet, på hver af medlemsstaternes områder, nyde følgende privilegier og immuniteter ... b) fritagelse sammen med deres ægtefæller og familiemedlemmer, der forsørges af dem, for indvandringsrestriktioner og bestemmelser om registrering af udlændinge«; denne bestemmelse hviler på to betragtninger, som på forskellig måde ligeledes kommer til udtryk i EF-retten, nemlig muligheden for, at familien kan samles, og princippet om, at tjenestemændene skal rekrutteres på det bredest mulige geografiske grundlag. Det er derfor spørgsmålet, om bl.a. betingelserne for tjenestemandens families integration i den medlemsstat, hvor tjenestemanden skal tage bopæl, ikke indvirker på Fællesskabernes frie ret til at vælge og rekruttere tjenestemændene på det bredest mulige geografiske grundlag, og nærmere bestemt om de adgangsbetingelser, som gælder for tjenestemandens familiemedlemmers ret til at følge undervisningen, og som diskriminerer på grundlag af nationalitet,

afhængigt af de enkelte medlemsstater kan begrænse antallet af mulige ansøgere til EF-stillinger eller ligefrem påvirke EF-personalets stabilitet. En sådan foranstaltning giver desuden anledning til betydelig forskelsbehandling i strid med princippet om ligebehandling af tjenestemændene.

Som fastslået i sag 208/80 (Lord Bruce of Donington, Sml. 1981, s. 2205) indebærer medlemsstaternes pligt til ifølge traktatens artikel 5 at lette Fællesskabet gennemførelsen af dets arbejde »pligt til ikke at træffe foranstaltninger, der kan gribe ind i fællesskabsinstitutionernes interne funktion«. Selv om undervisningspolitikken ikke som sådan er omfattet af traktatens anvendelsesområde kan forbudet mod forskelsbehandling i traktatens artikel 7 eventuelt finde anvendelse på en uddannelsespolitisk foranstaltning, hvis den kan påvirke udøvelsen af Fællesskabets beføjelser, i dette tilfælde selve institutionernes funktion.

Med hensyn til det andet spørgsmål henviser Kommissionen for det første til formålet med protokollens artikel 13, som skal sikre, at tjenestemændenes løn beskattes efter samme regler, og garantere institutionernes ret til på fælles grundlag at fastsætte størrelsen af den faktiske løn. Bestemmelsen forhindrer således, at »den faktiske løn som følge af opkrævning af nationale skatter efter forskellige satser varierer efter de pågældendes nationalitet eller bopæl« (sag 32/67), Van Leeuwen, Sml. 1965-1968, s. 455). Ganske vist betaler tjenestemændene ved De europæiske Fællesskaber ikke skat til den medlemsstat, på hvis område deres tjenestested er beliggende, på samme vilkår og i samme udstrækning som den pågældende medlemsstats øvrige skatteydere, men dette skyldes imidlertid, at det ville være urimeligt, hvis modtagerlandet som følge af EF-institutionernes tilstedeværelse kunne oppebære indtægter på uretmæssigt grundlag ved beskatning af den løn, som institutionerne udbetaler tjenestemændene ud af samtlige medlemsstaters bidrag. Dette betyder imidlertid ikke, at tjenestemændene ved De europæiske Fællesskaber ikke bidrager til modtagerlandets indtægter. De bidrager således indirekte til statens indtægter ved deres skat til Fællesskaberne og direkte ved deres tilstedeværelse på statens område.

Det må i øvrigt bemærkes, at der ikke ved den i nærværende sag omhandlede foranstaltning opkræves studieafgift for udenlandske studerende af belgiske eller luxembourgske statsborgere, som er gift med tjenestemænd ansat i Belgien. Deres ægtefæller bidrager imidlertid ikke til statens indtægter i større udstrækning end tjenestemænd, hvis ægtefæller hverken er luxembourgske eller belgiske statsborgere, af hvem der imidlertid opkræves studieafgift. Heller ikke disse tjenestemænds løn er undergivet national beskatning. Kommissionen anfører videre, at børn af tjenestemænd, som er bosat i Belgien, til trods for denne skattefrihed lige siden den pågældende foranstaltnings iværksættelse har været fritaget for at betale studieafgiften for udenlandske studerende. Ifølge Kommissionen fremgår det af disse betragtninger, at værdien af anbringendet støttet på den i artikel 13 fastsatte fritagelse for national beskatning afhænger af den konkrete situation. Det fremgår navnlig

af disse betragtninger, at der foreligger forskelsbehandling på grundlag af nationalitet.

III — Mundtlig forhandling

I retsmødet den 25. november 1982 er der afgivet mundtlige indlæg af Sandro og Marisa Forcheri, ved advokat Edmond Lebrun, Bruxelles, af Det forenede Kongeriges regering, ved barrister-at-law David Donaldson, og af Kommissionen, ved Claire Durand, Kommissionens juridiske tjeneste, som befuldmægtiget.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 26. januar 1983.

Præmisser

1 Ved dom af 11. december 1981, indgået til Domstolen den 14. maj 1982, har Juge de paix, Bruxelles, 4. distrikt, i medfør af EØF-traktatens artikel 177 forelagt to præjudicielle spørgsmål vedrørende fortolkningen af traktatens artikler 7 og 48, Rådets forordning nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II, s. 467) og artiklerne 12 og 13 i protokollen vedrørende De europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter.

2 Disse spørgsmål er rejst under en sag angående en supplerende studieafgift, den såkaldte »studieafgift for udenlandske studerende«, som ved skoleårets start i 1979 og 1980 blev opkrævet af en italiensk statsborger, gift med en tjenestemand ved Kommissionen, som ligeledes er italiensk statsborger, og som gør tjeneste i Bruxelles.

3 Siden skoleårets start i 1976 er studieafgiften for udenlandske studerende i Belgien som hovedregel blevet opkrævet af studerende, som ikke er belgiske statsborgere, og hvis forældre ikke er bosat i Belgien. Med hensyn til anden højere undervisning end universitetsundervisning — hvorunder hører undervisning ved Institut supérieur de sciences humaines appliquées, som Marisa Forcheri var tilmeldt — var det i undervisningsministeriets cirkulære af 8. juni 1978, som var i kraft på tidspunktet for de faktiske omstændigheder, bestemt, at »studieafgiften for udenlandske studerende« bl.a. ikke skulle

opkræves af studerende, hvis forældre er udenlandske tjenestemænd ansat ved De europæiske Fællesskaber i Belgien, eller af studerende, hvis ægtefælle er bosat i Belgien, har lønnet beskæftigelse dér og betaler skat til den belgiske stat. Det bemærkes imidlertid, at det, jfr. cirkulære af 12. maj 1981, for skoleåret 1981/1982 ikke længere kun er børn af tjenestemænd ved Fællesskaberne bosat i Belgien, men også studerende, gift med tjenestemænd ved Fællesskaberne bosat i Belgien, som er omfattet af samme regler som belgiske studerende.

4 Som svar på en forespørgsel fra Sandro Forcheri præciserede undervisningsministeriet ved skrivelse af 7. maj 1980, at Marisa Forcheri ikke kunne »fritages for at betale studieafgiften for udenlandske studerende, selv om hun er gift med en tjenestemand ved De europæiske Fællesskaber, idet der udelukkende kan bevilges fritagelse, hvis den studerendes ægtefælle har lønnet beskæftigelse og betaler skat til den belgiske stat, hvilket ikke er tilfældet for tjenestemænd ved De europæiske Fællesskaber«.

5 Juge de paix, Bruxelles, 4. distrikt, hvorved sagsøgerne i hovedsagen dernæst anlagde sag, fandt, at tvisten rejser spørgsmål om fortolkning af fællesskabsretten, hvorfor retten har forelagt Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

1. Er det i overensstemmelse med fællesskabsretten — navnlig under hensyn dels til forbudet mod forskelsbehandling mellem borgerne i Fællesskabets medlemsstater, som bl.a. er fastslået i EØF-traktatens artikel 7 og, for så vidt angår arbejdskraftens frie bevægelighed, i EØF-traktatens artikler 48 og 49, dels til artikel 12 i Rådets forordning (EØF) nr. 1612/68 af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 312/76 af 9. februar 1976, dels endelig til artikel 12 i protokollen vedrørende De europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter — at der i Belgien opkræves en studieafgift for udenlandske studerende — som ikke skal betales af belgiske og luxembourgske studerende — af studerende, som er gift med tjenestemænd ved De europæiske Fællesskaber, og som er statsborgere i en af medlemsstaterne og bosat i Belgien, fordi deres ægtefælle er bosat dér som følge af ansættelsen ved en af Fællesskabernes institutioner?

2. Er det i strid med artikel 13, stk. 2, i protokollen vedrørende De europæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter, at de pågældende studerende ikke fritages for at betale studieafgiften for udenlandske studerende, fordi deres ægtefælle som tjenestemand ved De europæiske Fællesskaber ikke betaler skat til den belgiske stat?

6 Ved at forelægge spørgsmålene søger den nationale ret grundlag for at kunne afgøre, om det er i overensstemmelse med fællesskabsretten, at der i medfør af nationale regler opkræves en studieafgift for højere undervisning af studerende, som er gift med tjenestemænd ved Fællesskaberne, og som er bosat i den medlemsstat, hvor ægtefællen gør tjeneste, mens denne studieafgift ikke opkræves af den pågældende medlemsstats statsborgere eller deres ægtefæller.

7 Det bemærkes indledningsvis, at traktatens artikel 7 inden for traktatens anvendelsesområde og med forbehold af dennes særlige bestemmelser forbyder al forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet.

8 Det er ikke blevet bestridt, at de belgiske bestemmelser medfører en ulige behandling på det pågældende område mellem belgiske statsborgere og statsborgere i de øvrige medlemsstater. Den nationale rets spørgsmål går derfor ud på, om opkrævning af studieafgiften af en studerende, som er gift med en tjenestemand ved Fællesskaberne, og som hverken er belgisk eller luxembourgsk statsborger, er omfattet af »traktatens anvendelsesområde«, og i bekræftende fald om den omstændighed, at tjenestemænd ved Fællesskaberne, som er bosat i Belgien, er fritaget for at betale skat til den belgiske stat, herved kan være af betydning.

9 Som svar på dette spørgsmål bemærkes det, at EF-tjenestemænds retsstilling i den medlemsstat, hvor de gør tjeneste, følger af traktaten på grund af to forhold, nemlig for det første, fordi de er ansatte ved Fællesskaberne, for det andet, fordi de skal have adgang til alle de fordele, der består for medlemsstaternes borgere som følge af fællesskabsrettens regler om fri bevægelighed for personer, etablering og social sikring.

10 Ifølge traktatens artikel 48 gennemføres arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet senest ved overgangsperiodens udløb. Den forudsætter afskaffelse af enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling af medlemsstaternes arbejdstagere, for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår.

11 Det fremgår af såvel Fællesskabets lovgivningspraksis som Domstolens faste praksis, at retten til fri bevægelighed ikke bør forstås snævert. Som betragtningerne til Rådets forordning nr. 1612/68 viser, er det en grundlæggende ret for arbejdstagerne og deres familie, idet arbejdskraftens bevægelighed inden for Fællesskabet skal være et af de midler, der sikrer arbejdstageren mulighed for at forbedre sine leve- og arbejdsvilkår og gør det lettere for ham at opnå social fremgang.

12 Ifølge forordningens femte betragtning forudsætter retten til fri bevægelighed, for at den objektiv set kan udøves i frihed og værdighed, at der sikres ligestilling, faktisk som retlig, i alt, der vedrører den egentlige udførelse af lønnet beskæftigelse og adgang til bolig, og at alle hindringer, der står i vejen for arbejdskraftens bevægelighed, skal fjernes, især med henblik på arbejdstagerens ret til at have sin familie i modtagerlandet og på betingelserne for familiens integration i modtagerlandets miljø.

13 Spørgsmålet er derfor, om adgangen til undervisning, herunder faglig uddannelse, er omfattet af traktatens anvendelsesområde.

14 Traktatens artikel 128 bestemmer, at Rådet på forslag af Kommissionen og efter høring af Det økonomiske og sociale Udvalg fastsætter de almindelige principper for gennemførelsen af en fælles politik for faglig uddannelse, som kan bidrage til en harmonisk udvikling af såvel hvert enkelt lands økonomi som af fællesmarkedet.

15 Under henvisning til denne bestemmelse har Rådet vedtaget afgørelse 63/266/EØF af 2. april 1963 om opstilling af almindelige principper for gennemførelse af en fælles politik for faglig uddannelse (EFT 1963-1964, s. 22). Det fremgår bl.a. af betragtningerne til afgørelsen, at gennemførelsen af en fælles politik om effektiv faglig uddannelse vil fremme gennemførelsen af arbejdskraftens frie bevægelighed, og at enhver på de forskellige trin af sin erhvervsmæssige løbebane skal have mulighed for at opnå en passende uddannelse for at videreuddanne sig og for at få den faglige omskoling, han måtte have behov for.

16 Ifølge afgørelsens andet princip skal den fælles politik for faglig uddannelse tilstræbe at opfylde en række principielle mål, som bl.a. omfatter tilvejebringelse af forudsætninger for, at der sikres alle ret til en passende faglig uddannelse og adgang for enhver til at opnå bedre beskæftigelse i sit fag eller til forberedelse af en ny beskæftigelse på et højere niveau i overensstemmelse med ønsker, evner, kundskaber og faglige erfaringer.

17 Det følger heraf, at selv om undervisnings- og uddannelsespolitikken ikke som sådan ifølge traktaten er undergivet fællesskabsinstitutionernes kompetence, må adgang til at følge sådanne former for undervisning imidlertid antages at være omfattet af traktatens anvendelsesområde.

18 Når en medlemsstat gennemfører undervisningsvirksomhed bl.a. med henblik på faglig uddannelse, er det i strid med forbudet mod forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, jfr. traktatens artikel 7, hvis medlemsstaten af en anden medlemsstats borgere, der lovligt har taget ophold i førstnævnte medlemsstat, for denne undervisning opkræver en studieafgift, som ikke opkræves af statens egne borgere.

19 Med hensyn til de særlige forhold, som gælder for EF's tjenestemænd og deres familier, bemærkes det, at tjenestemænd i medfør af tjenestemandsvedtægtens artikel 20 normalt skal tage bopæl på tjenestestedet. Selv om tjenestemændene i medfør af artikel 13, stk. 2, i protokollen vedrørende De euro-

pæiske Fællesskabers privilegier og immuniteter fritages for national beskatning af løn, vederlag og honorarer, som de modtager fra Fællesskaberne, betaler de til gengæld i medfør af artikel 13, stk. 2, skat til Fællesskaberne af deres løn, vederlag og honorarer. Modtagerlandet har som medlem af Fællesskaberne indirekte fordel heraf. Den omstændighed, at en tjenestemand ikke af sin løn betaler skat til statskassen, udgør derfor ikke en gyldig begrundelse for at behandle tjenestemanden og hans familie anderledes end vandrende arbejdstagere, hvis indtægter beskattes i bopælslandet.

Sagens omkostninger

20 De udgifter, der er afholdt af Den italienske Republiks regering, af Det forenede Kongeriges regering og af Kommissionen, som har indgivet indlæg for Domstolen, kan ikke godtgøres. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale domstol, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (fjerde afdeling)

vedrørende de spørgsmål, der er forelagt den af Juge de paix, Bruxelles, 4. distrikt, ved dom af 11. december 1981, for ret:

Når en medlemsstat gennemfører undervisningsvirksomhed bl.a. med henblik på faglig uddannelse, er det i strid med forbudet mod forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, jfr. traktatens artikel 7, hvis medlemsstaten af en anden medlemsstats borgere, der lovligt har

taget ophold i førstnævnte medlemsstat, for denne undervisning opkræver en studieafgift, som ikke opkræves af statens egne borgere.

O'Keeffe Pescatore

Bosco Koopmans Bahlmann

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 13. juli 1983.

P. Heim
Justitssekretær

A. O'Keeffe
Formand for fjerde afdeling

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT S. ROZÈS FREMSAT DEN 26. JANUAR 1983 [1]

Høje Domstol.

Domstolen har fået forelagt to præjudicielle spørgsmål fra Juge de paix, Bruxelles, fjerde distrikt, vedrørende et særligt indskrivningsgebyr, den såkaldte »studieafgift for udenlandske studerende«, som opkræves af studerende, der ikke er belgiske eller luxembourgske statsborgere.

De faktiske omstændigheder er følgende:

Sandro Forcheri, som er italiensk statsborger, gør tjeneste i Bruxelles. Marisa Forcheri, som ligeledes er italiensk statsborger, er hjemmegående og sammen med sin mand bosat i Belgien. Hun har fulgt en treårig uddannelse ved Institut supérieur de sciences humaines appliquées — École ouvrière supérieure, som bl.a. uddanner socialrådgivere. Institut supérieur de sciences humaines appliquées er en højere læreanstalt for efteruddannelse, som er godkendt og modtager statstilskud af det belgiske undervisningsministerium. For at følge undervisningen måtte Marisa Forcheri ud over den studieafgift, som opkræves af belgiske studerende, betale 19 995 BFR for skoleåret 1979/1980 og 21 723 BFR for skoleåret 1980/1981 som »studieafgift for udenlandske studerende«.

1 — Oversat fra fransk.